

terme de Santanyí (Masc., 43F5). *Tomellar*.

SAVIS: *Tímic. Timol. Timosa*.

GR.: *Timeleacías*, derivat del ll. *thymelaea*, grec *θυμеляία*, format amb *ἐλαιον* 'olivera'.

¹ No crec que hi tingui res en comú un oc. mod. *toumarigo* f. que hi vol aplegar el FEW (XIII, 318), car aquest segons Rolland (II, 208) és una planta enterament diferent («ciste cotonneux»); i també morfològicament es veu que això ha de venir de l'arbust TAMARIX, -ICA (veg. TAMARIU), amb una labialització de la vocal (fonètica o per contaminació).

Timocràcia, timocràtic, V. *pena Timol*, V. *timó* II *Timologia*, V. *etimologia Timonada* 'moneria, monada', resultant d'un encreuament d'aquest amb mots com *tinyeta, tinyós, tintina, tintaina Timonar, timoneda, timonejar, timoner, -onera, timonerar, timonet*, V. *timó Timoret, timorejat*, V. *témer Timosa*, V. *timó Timpa, timpàs*, V. *timba*

TIMPA, pres del ll. *týmpanum*, gr. *τύμπανον* 'tabal', 'pandero'. □ 1.ª doc.: 1695, Lacav.; 1868, *SLit. Costa*. Vegeu-ne cites en el *DAG*. del S. XIX (en part en la forma *timpan*: que s'ha deixat en desús, com a incòmoda en català).

En francès, el mot, encara que semiculte, i no hereditari, va arrelar-se ja des de l'E. Mj. en la forma *timbre*, i un tractament fonètic paral·lel al de *coffre* COFFRĪNUS, *ordre ORDĪNEM, diacre DIACŌNUS*: antigament hi designà una mena de tambor, després una 'campana batuda per un martell', i en particular aquests objectes pintats en armes heràldiques; d'on després 'segell', i modernament 'aparell per trucar consistent en una campaneta i un batallat que hi vibra picant-la, mogut per l'electricitat'. Com a terme d'armeria i heràldica aviat fou manllevat per les altres llengües romàniques.

I en particular, en cat., ja en alguns docs. de 1391, i en el *Dicc. de Rims* de JMarc (1371). Més tard com una mena d'escut' o 'blasó': «té als peus un gran scut ab les armes d'Aragó, et ab lo timbre ---» Val., a. 1419 (Bofarull, *Ant. Marina Cat.*, p. 93); parlant d'Anfós el Magnànim «més sobre lo cap de les 6 vergues sia fet un griu ['grifó'] ab lo timbre e armes de dit senyor» en deliberacions del Consell de Cent de 1451, f° 57; «sobre lo cap alt de la cadira tingués cascun cavaller una spasa molt ben daurada --- e un elm --- ben febrít o, de fusta, ben daurat, e sobre lo elm stigma lo timbre de la divisa que volrà», JoMartorell (Ag. I, 258).

Entre altres coses va designar una classe de moneda, per les armes o blasó que hi havia estampats: «una donzella / --- / rica pubilla, / d'aquesta vila / --- / en dot ha trenta- / mília sous, / en timbres nous / tots, en moneda!», «molts, ajustats, / metges demanen / --- / al pagament, / lo lur marit, / emmalalít, / florins vells tria: / ella -ls canvia, / baratarà / e comprarà / timbres trencats / e stisorats, / nachcis e mals, / falsos reals»; segons Mateu, *La Ceca de València*, era una moneda citada només en els Ss. XIV i XV, també anomenada «real d'or» de València, d'un valor de

10 sous o 120 reals de billó (p. 67, n. 2); l'any 1459 un ramader de Callosa d'En S., en morir, posseïa 1500 ovelles, amb més de 300 marrans, i més de 500 borrecs i primals, per un valor total de més de 1500 timbres, Salvà, *Callosa d'En S.* I, 57. En fi entre els ceramistes de Manises (potser des de la d'encunyar) passà a designar una premsa per tallar rajoles (Almela, *Voc. Cerám.*, 424).

En català propi el mot aparegué amb evolució fonètica popular, però es degué antiquar, en la forma *tempe* designant un timbalet o pandero, i amb una variant *tembe*, que deu resultar de l'evolució consonàntica del grec bizantí, que canvià *mp* en *mb*: «en una vall hac un juglar posat son alduff, qui penjave, en un arbre; e lo vent menave aquell *tembe* e feya-lo ferir en les branques del arbre; per lo feriment que l *tempe* feye de sí mateix en lo arbre, exia del alduff una gran veu ---», Lull (Merav., *NCL*. II, 109). La fórmula de jurament que feien pronunciar als jueus a Tortosa, deia: «Jures --- per les 10 maravelles que Déus féu a Egipte: ço és, les aygues tornar en sanc --- e ploc foc --- e ferí los egipcians d'ome tro a la bèstia; e per lo càntic, lo qual cantà Maria ab los fills d'Israel, ab *tempes*, per ço com lo Senyor deliurà aquells ---», *CostTort.* (Ol., p. 475).

Amb un femení *témpena* (o tenint com a base un pl. n. llatí), «una desca de canes. - una *témpena*. - un noch de péra» en un document d'un inv. ross. de St. Feliu d'Avall, datable entre 1375 i 1570 (*InuLC*). En forma acastellanada (no serà mossarabisme), apareix com una mena de ventalla en OPou: «lo *tempano* o *quadro* de la porta: tympanum». Per al tipus castellà TÈMPANO, que designa tapadores de fusta, una peca del porc o bacó etc., veg. *DCEC/DECH* [1344]; i cf. ací TALPA II.

D'un dim. d'aquest, ve un nom cat. comarcal de l'envà, que el *DAG*. registra en les variants *tampinell, tampanell, timpanill*, sense documentar-les. Ja figura *tampanell* id. en Belv.; igual *tempanell* en l'emp. Pous i Pagès (*Quan se ja nosa* II, 18); jo ho sento en el Ripollès: «a la Bauma hi han fet quatre *tampnèls* per viure-hi gent» (StBernabé de Tenes, 1953).

DERIV.: *Tampanissa*. Ben. *tempana* «recipiente en forma de criba o zaranda» (Ballarín); l'àrea del qual continua en gascó: bearn. *témbou* 'garbell' i 'timbal' (Lespy-R.); landès *tæmbu* 'garbell', en el SO., i *tæmbæ* en el SE., de la zona grafiada en l'*Atlas Land.* de Millardet (m. 182).

D'un encreuament de *tampar* (veg. TAP, especialment en les formes estudiades en el § 9f. de l'article) amb els derivats cat. i romànics de TYMPANUM, en particular TYMPANIZARE 'tocar o batre el timbal', deuen resultar *tampanejar* i *tampanada*, que recordo haver sentit en les diverses valls pirinenques, des del Cadí cap a l'Oest: pall. *tampanejá* 'tustar, pegar' («ja em sembla que estic cridant i *tampanejant* lo ramat», J. Lluís Pall., *Rec. de Pastor*, 65), aran. *rampanejá* tr. 'donar bufetades', Benasc *tampanià-se* «dar golpes en una puerta o ventana, abriéndose y cerrándose» (Ball.); Alt Cardener *tampanada* (*Can Tampanada*, el vell hos-